

„A HÁLÁS UTÓKOR”

Budapesten az utolsó két hét alatt három új szoborról „hullott le a lepel”. A hálás utókor siet megtenni kötelességét. És talán jól is van ez így. Most, mikor olyan gyorsan változik divat és ízlés; világnézet és politika; most, mikor olyan könnyen felejtene az emberek: jó sietni azzal a szoborral.

A világháború után nemcsak a pénz értéke devalválódott, hanem a halhatatlanságé is. Megint megtanultuk, hogy mindenminden múlandó: idő, ember, gondolat és néhány évvel ezelőtt állapították meg a tudósok, hogy még az igazságok sem élnek tovább húsz esztendőnél.

A tapasztalat azt mutatja, hogy leghamarabb a politikus-nagyságokról feledkeznek meg „a hálás utókor”. Szemünk láttára történt, hogy néhány nagy emberrel csúnyán elbánt az idő. Egyiken-másikon még a szobor sem segített. De az emberek az egykor népszerű írókat és költőket is ép olyan könnyű szívvel felejtik el, akár a népszerű politikusokat. S bizony nekünk rosszul esik, hogy a fiaink már nem találják gyönyörűséget Jókai regényeinek az olvasásában és nehéz megérteni, hogy, teszem, a mai francia ifjúság már nem olvassa Anatole France-t, meg Guy de Maupassantot, akikért pedig — nem is olyan régen — lelkesedett az egész világ. Stratford-on-Avon hőlce: Shakespeare talán még leghosszabb életű a régiek közül; de csudálatos drámái csak azért küzdenek olyan eredményesen immár 317 esztendő óta az elfeledés ellen, mert az iskolában tanítják őket és az angol színházak így tavasszal minden évben ünnepi keretben elevenítik meg a Shakespeare-drámákat. Stratford-on-Avon hőlce három évszázad távol-ságából szól ilyenkor a világot jelentő deszkákról az angol publikumhoz és a publikum — unatkozik.

Shakespeare és a mai angolok

— Miért népszerűtlen Shakespeare? — kérdi a minap az egyik nagy angol újság.

A közönség egyre-másra küldözgeti a feleletet. A *Daily Telegraph*-ban azt írja az egyik olvasó, hogy Coriolanus-t nézte végig; de a publikumnak nem tetszett a darab, mert ennek a drámának minden alakja ellenszenves. Egyedül Menenius Agrippa szinpatikus. Neki azonban nagyon rövid a szerepe.

Egy másik olvasó azzal magyarázza Shakespeare népszerűtlenségének titkát, mert darabjai kellemetlen ifjúkori emlékeket elevenítenek fel a közönségben. Az angol iskolákban ugyanis, ha a gyerek hibázott, ha nem tanulta meg a leckét, vagy rendetlenkedett: Shakespeare valamelyik drámájából irattak vele hosszú büntetési feladatot.

— Ezeket a büntetési feladatokat és az iskolában kapott pofonokat juttatja eszembe Hamlet, meg Lear király. Ezért nem népszerű Shakespeare...

Ime, ilyen apróságokon múlik a népszerűség és ott, ahol Hamlet, meg Lear király a büntetési feladatokat juttatja a publikum eszébe, ott már a szobor sem segít. Szerencsére Shakespeare emlékezetét nem a jó vagy rossz szobrok fogják megóvni az elmúlástól.

A Bethlen-szobor anekdótája

Egyébként nálunk is megesezt, hogy a baráti buzgólkodás egy kis körben népszerű frót hamarabb juttatott szoborhoz, mint Jókai Mórt.

— Ne törődjete vel! — mondta Mik-

száth Kálmán a zúgolódóknak. — Jóka várhat; ellenben az a másik nem várhat. Ha ennek a másik „nagy embernek” most melegiben nem állítanak szobrot; akkor mindörökre lekésett a szoborról.

És aztán, akiről meg akarnak feledkezni az emberek: megfeledkeznek róla, ha szobra van is. *Hoitsy Pál* mesélte, hogy mikor *Bánffy Dezső* miniszterelnök korában a királlyal tíz szobrot ajándékoztattott a nemzetnek: szobrot kapott Bethlen Gábor erdélyi fejedelem is. Volt pedig abban az időben egy szabadszájú és rendkívül gorbomba főispánnak állít szobrot; ki is *fagábor* volt a neve. Az egyik *Wenckheim* azt hitte, hogy *Ferenc József* ennek a gorbomba főispánnak állít szobrot, ki is *fagadt* a terv ellen a Nemzeti Kaszinóban.

— Ha már a Kaszinóból valakinek szobrot akar állítani a Felség — mondta a haragos mágnás — találhatott volna közöttünk Bethlennél rendesebb embert is!...

140 szobra van Budapestnek

Különben a minapában leleplezett három új szoborral együtt összesen 140 szobrot és 23 kutat tart evidenciában a főváros. Ebből 61 bronz-emlékmű; 29 kőből való emlékmű; 26 egyházi szobor és 24 úgynevezett díszszobor. Természetesen sokkalta több szobrunk van, mint amennyit a város számontart, mert a magán-parkokban, vagy épületeken elhelyezett szobrok nem tartoznak a városháza impériuma alá. A genialis *Liszt Ferencet* például felültették a Zeneakadémia palotájának a tetejére. Vele tehát semmi dolga a főváros népművelési osztálynak, amint hogy nem tartoznak a város hatáskörébe, teszem, a Nemzeti Múzeum kertjének a szobrai sem. Ha ezeket is számitásba vesszük, akkor Budapest szobrainak száma jóval meghaladja a kétszázat. Különösen a háború után vett nagyobb lendületet a szobor-kultusz. Mintha nagy idők mulasztását egyszerre akarná pótolni a társadalom: az uccán és a parkokban egymásután jelennek meg az ércemberek. 1920 óta egyedül a főváros 16 szobrot és 5 díszkutat állított fel. De ezenkívül szépszámmal támadnak szobrok, melyek egyéni akciónak, társadalmi gyűjtésnek köszönhetik, hogy megszülettek.

Bizony vannak az ércemberek között, akiknek a mai nemzedék nem állított volna szobrot. Ez érthető is. Minden időnek megvan a maga divatja, ideálja. Nekünk más az ízlésünk, mások a kedvenceink, hőseink és vezéreink, mint az apáinknak és a nagyapáinknak kedvencei és hősei voltak. A mai nemzedék éppen azért közömbösen, idegenül jár-kél ama szobrok legtöbbször között, melyeket az apák és nagyapák emeltek ideáljaikról, eszményeikről. Nem is csuda. Ezek az ércemberek igen gyakran elmúlt korok, meghalt idők gondolatainak: divatjamúlt eszméknek a kifejezői. A maiak számára a régiek legtöbb emlékszobra nem más, mint ucca-dekoráció; nem más, mint a városkép egyik karakterisztikonja. Vagyis érdekesnek, ötletesnek, másszóval *jónak* kell lennie a szobornak, hogy a mai nemzedéknek is tessenek. Sajnos, nálunk is, másutt is temérdek a gyöngé szobor. Némelyik nem mond semmit, némelyikből ma is csak az a hazug pátosz szaval, mint abból az ódából, amellyel felavatták.

Zsolnay kútja

Budapest szobrai között legjobbak, legértékesebbek azok a kis szobrok, melyeket a parkok díszítésére, élénkítésére szánt a

főváros. A tabáni görög templom mellett áll egy díszkút; békával játszó gyerekeket ábrázol. Ez a szobros kút a legnépszerűbb a publikum körében. De kedves a *Döbrentey-tér* „*Rákászfűja*” is; vagy a „*Csirkefogó*” a *Baross-kávéház* mellett. A *Városliget* is tele van efféle kis szoborral, gyönyörűségére a *Stefánia-út* publikumának. A legnépszerűbb azonban a *Zsolnay kútja*, mely éveken keresztül volt dísz és érdekessége a Nemzeti Múzeum kertjének. Medencét ábrázolt ez a kút, melynek kávján tizenkét acélkék színbe játszó majolika-kacsa tipegett. Valósággal kedves-bájos volt ez a tizenkét kacsa, melyet *Zsolnayék* 1905-ben a milánói kiállításon mutattak be és ott is nagyon tetszett mindenkinek. Az

utóbbi években a Nemzeti Múzeum kertjének attrakciói közé tartozott és itt érte az a katasztrófa, hogy egy jégeső a majolikakacsák közül kettőt eltört. De még így is tetszett a kút a publikumnak. Két esztendővel ezelőtt aztán a kacsák kutat levitték a múzeum pincéjébe.

— Kellott a hely egy másik szobor számára — mondta a hivatalos ember, akit megkérdeztem. — De különben sem illettek ezek a gágogó kacsák a múzeum kertjébe, a római sírkövek társaságába; a tudomány és a komolyság környezetébe! — mondta az én emberem és ellenségesen nézett végig a gyerekseregen, mely vígan hancúrozott a Múzeum-kert régi, redves kövei között...

Pásztor Mihály